

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора,
професора
Комар Ольги Анатоліївни
про дисертаційне дослідження Русина Юрія Юрійовича «Формування у
молодших школярів здатності долати конфлікти в освітньому процесі
засобами інтерактивних технологій» на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка) за
спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки. У сучасних умовах трансформації освітнього простору України, зумовлених реалізацією концепції Нової української школи, утвердженням компетентнісного підходу, посиленням гуманістичних засад освіти та орієнтацією на формування соціально-емоційних компетентностей здобувачів освіти, особливої актуальності набуває проблема формування у молодших школярів здатності конструктивно долати конфлікти. Це зумовлено тим, що сучасна школа покликана не лише забезпечити засвоєння знань, а й сформувати особистість, здатну до ефективної взаємодії, співпраці, саморегуляції та відповідального прийняття рішень у складних міжособистісних ситуаціях.

Актуальність обраної теми підсилюється також сучасними соціальними викликами, зокрема зростанням емоційної напруги в учнівському середовищі, ускладненням комунікативних взаємодій, впливом цифрового середовища та необхідністю формування в дітей навичок ненасильницької поведінки, медіації та культури мирного співіснування. Як показано у дисертації, здатність молодших школярів конструктивно долати конфлікти є важливою умовою їхньої успішної соціалізації, розвитку емоційного інтелекту та формування громадянських і соціальних компетентностей.

У роботі переконливо доведено, що саме молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування навичок конструктивної взаємодії, оскільки в цей час відбувається інтенсивний розвиток соціальних умінь, формуються моделі поведінки та закладаються основи міжособистісних відносин. Водночас існує певний дефіцит науково обґрунтованих і експериментально перевірених методик формування конфліктостійкості молодших школярів, що й обумовлює наукову новизну та практичну значущість дослідження.

Дисертаційне дослідження виконано в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки і є складовою наукового напрямку університету «Зміст, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів». Таким чином, тематика дослідження безпосередньо пов'язана з актуальними напрямами розвитку педагогічної науки та практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформульованих у дисертації. Дисертація Русина Ю.Ю. характеризується високим рівнем наукової обґрунтованості, внутрішньою логічною цілісністю та системністю побудови. Науковий апарат дослідження визначено чітко: об'єкт, предмет, мета і завдання узгоджені між собою, відповідають темі роботи та послідовно реалізуються у змісті всіх її розділів.

Зміст дисертації підпорядкований розв'язанню поставленої наукової проблеми – формування у молодших школярів здатності долати конфлікти засобами інтерактивних технологій. Структура роботи відображає логіку наукового пошуку: від теоретико-методологічного аналізу проблеми до розроблення моделі, визначення педагогічних умов та їх експериментальної перевірки.

Позитивної оцінки заслуговує глибокий аналіз наукових джерел, у результаті якого автором узагальнено підходи до розуміння конфлікту, конфліктної поведінки та здатності до його подолання. У дисертації обґрунтовано, що здатність молодших школярів долати конфлікти є інтегративною характеристикою особистості, яка включає когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий компоненти, що відображає її багатовимірну природу.

Обґрунтованість положень посилюється використанням комплексу методологічних підходів – компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, системного та синергетичного, що дозволили розглянути досліджуваний процес як цілісну педагогічну систему. Важливо, що ці підходи не є декларативними, а покладені в основу розроблення організаційно-педагогічної моделі.

Достовірність результатів дослідження забезпечується використанням комплексу методів: теоретичних, емпіричних та статистичних. Особливої уваги заслуговує організація експериментальної роботи, яка включає констатувальний, формувальний і контрольний етапи. Отримані результати свідчать про суттєве

зростання рівня сформованості здатності долати конфлікти в експериментальних групах, що підтверджує ефективність запропонованої методики .

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження. Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше теоретично обґрунтовано та розроблено організаційно-педагогічну модель формування у молодших школярів здатності долати конфлікти засобами інтерактивних технологій. Запропонована модель має системний характер і включає мету, завдання, принципи, педагогічні умови, зміст, етапи, методи та засоби реалізації, а також критерії, показники і рівні сформованості досліджуваної здатності.

До нових результатів належить визначення педагогічних умов, серед яких: готовність учителя до медіативних практик, створення безпечного освітнього середовища, систематичне використання інтерактивних технологій та залучення батьків до формування культури миротворчості .

Уточнено зміст ключових понять, розроблено критерії та показники сформованості здатності долати конфлікти, що має важливе значення для подальших наукових досліджень і педагогічної діагностики.

Достовірність результатів підтверджується логікою дослідження, коректністю використаних методів, репрезентативністю вибірки та узгодженістю кількісного і якісного аналізу.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів. Дисертаційне дослідження має вагоме значення для розвитку сучасної педагогічної науки, зокрема у площині теорії і методики початкової освіти, педагогіки взаємодії, соціально-емоційного розвитку особистості та впровадження інноваційних освітніх технологій. Теоретичне значення роботи полягає у подальшому поглибленні наукових уявлень про здатність молодших школярів долати конфлікти як складне інтегративне особистісне утворення, що охоплює когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти і формується у процесі активної соціальної взаємодії.

У дисертації уточнено зміст і структуру досліджуваної здатності, що дозволяє розглядати її не лише як ситуативну реакцію на конфлікт, а як стійку характеристику особистості, яка визначає способи її поведінки у різних комунікативних ситуаціях. Важливим теоретичним здобутком є обґрунтування взаємозв'язку між розвитком зазначеної здатності та формуванням ключових компетентностей здобувачів початкової освіти, що відповідає сучасним концептуальним засадам реформування освіти.

Суттєвим внеском у розвиток педагогічної теорії є також обґрунтування ролі інтерактивних технологій як ефективного засобу формування

конструктивної поведінки у конфліктних ситуаціях. У роботі інтерактивні технології розглядаються не лише як дидактичний інструмент, а як педагогічне середовище, що забезпечує моделювання соціальних взаємодій, розвиток емпатії, рефлексії та здатності до усвідомленого вибору поведінкових стратегій. Це розширює наукові уявлення про функціональні можливості інтерактивного навчання в контексті формування соціально значущих якостей особистості.

Практичне значення дослідження визначається його безпосередньою спрямованістю на вдосконалення освітнього процесу в початковій школі. Розроблені автором організаційно-педагогічна модель, педагогічні умови, система інтерактивних вправ, тренінгових занять і ситуаційних завдань мають прикладний характер і можуть бути ефективно використані у професійній діяльності вчителів початкової школи. Запропоноване методичне забезпечення сприяє формуванню в учнів умінь аналізувати конфліктні ситуації, регулювати власні емоції, знаходити конструктивні способи взаємодії та досягати взаєморозуміння.

Важливим є те, що результати дослідження п. Русина можуть бути інтегровані у систему професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема у зміст психолого-педагогічних і методичних дисциплін, практичну підготовку студентів та організацію педагогічної практики. Вони також мають потенціал використання у системі післядипломної педагогічної освіти, підвищення кваліфікації вчителів, методичній роботі закладів освіти, а також у розробленні програм розвитку соціально-емоційних компетентностей учнів.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають як теоретичну, так і практичну значущість, сприяють розширенню наукового знання у відповідній галузі та створюють підґрунтя для подальших наукових розвідок.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею, що характеризується високим рівнем теоретичної обґрунтованості, логічною послідовністю викладу матеріалу та внутрішньою узгодженістю усіх структурних компонентів. Зміст роботи чітко підпорядкований досягненню поставленої мети та реалізації визначених завдань, що забезпечує цілісність дослідження та його концептуальну завершеність.

У першому розділі здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз проблеми формування здатності молодших школярів долати конфлікти. Автором розкрито сутність ключових понять, узагальнено наукові підходи до їх трактування, визначено структуру досліджуваної здатності, а також обґрунтовано значення інтерактивних технологій як ефективного засобу її

формування. Теоретичний аналіз має системний характер і створює надійну основу для подальших досліджень.

У другому розділі представлено концептуальне обґрунтування організаційно-педагогічної моделі та визначено педагогічні умови її реалізації. Розроблена модель має цілісний характер, включає взаємопов'язані компоненти та відображає логіку формування досліджуваної здатності. Важливо, що вона поєднує теоретичні положення з практичними механізмами реалізації, що свідчить про її прикладну спрямованість.

У третьому розділі дисертації подано результати дослідно-експериментальної роботи, яка характеризується чіткою організацією, послідовністю та методичною виваженістю. Представлені результати підтверджують ефективність запропонованої моделі та педагогічних умов, а також демонструють позитивну динаміку сформованості здатності молодших школярів долати конфлікти.

Загалом зміст дисертації відповідає вимогам до наукових кваліфікаційних робіт, відзначається логічною завершеністю, науковою аргументованістю та узгодженістю теоретичних і практичних результатів. Висновки є вмотивованими, випливають із проведеного дослідження та повною мірою відображають досягнення поставленої мети.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Поряд із загальною високою оцінкою дисертаційної роботи вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження і побажання, що мають дискусійний характер і спрямовані на подальше поглиблення наукової аргументації та посилення прикладної значущості дослідження.

1. У дисертації обґрунтовано структуру здатності молодших школярів долати конфлікти, однак, на нашу думку, більш детального висвітлення потребують механізми переходу від сформованих знань і уявлень про конфлікт до їх реалізації у реальній поведінці учнів, зокрема в умовах спонтанних міжособистісних взаємодій.

2. Педагогічні умови визначено переконливо та логічно, проте практичний аспект їх реалізації міг би бути ширше конкретизований через подання алгоритмів організації інтерактивної діяльності, прикладів типових занять і моделей педагогічної взаємодії.

3. У роботі інтерактивні технології розглядаються як провідний засіб формування досліджуваної здатності, однак доцільним було б глибше розкрити їх інтеграцію з цифровими освітніми ресурсами та можливості використання онлайн-інструментів у цьому процесі.

4. Експериментальна частина дослідження є переконливою, проте для посилення аналітичної глибини доцільно було б ширше представити якісний аналіз змін у поведінці учнів, зокрема описати типові моделі їхньої взаємодії до і після впровадження методики.

5. Перспективним напрямом подальших досліджень є адаптація запропонованої моделі до умов інклюзивного освітнього середовища, що дозволило б розширити сферу її застосування.

Зазначені зауваження не мають принципового характеру, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не знижують її наукової новизни, теоретичної значущості й практичної цінності.

Висновок. Резюмуючи результати дослідження можна стверджувати, що дисертаційна робота «Формування у молодших школярів здатності долати конфлікти в освітньому процесі засобами інтерактивних технологій» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Русин Юрій Юрійович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
Уманського національного університету

Ольга КОМАР

Підпис <i>Ольга Комар</i>
ЗАСВІДЧУЮ Завідувач канцелярії Уманського національного університету <i>Михайло Вікторів Сиренко</i> 30.04.2026 р.

